

Muhamed Nasr

Либан

Академија за исламске науке, Београд

ВЕХАБИЈЕ КАО ПРОДУЖЕТАК СЕЛЕФИЈЕ?

Сажетак

Овај рад се бави проучавањем вехабија као продужетка селефије. Аутор указује на то да и око самог назива овог исламског политичког покрета постоји велики број несугласица. Ово је пут који су поставиле прве три генерације и он мора бити непроменљив. Припадници овог покрета сами себе називају селефијама истичући тиме да они представљају праве муслимане.

Кључне речи: вехабије, селефије, ислам, тероризам.

Много је око овог покрета или (обновљене) исламске ортодоксије, чији је утемељивач Muhamed ibn Abdul Vehab (1703-1792), и данас нејасноћа. Чак и назив овог исламског политичког покрета, како га већина арапских извора разуме, није увек јединствен, нити јасан. Најчешће се за њега користи назив “вехабитски покрет”, други их називају мувахидун, у значењу доследни монотеисти, а трећи их једноставно не разликују од покрета селефије, који би се дао разумети, према Књизи и сунни, као покрет, метод или пут који иде трагом светих отаца. Према реченим изворима то је пут који су поставиле прве три генерације муслимана и он мора бити непромењив. Припадници овога покрета воле сами себе да називају селефијама, дајући тако себи ауторитет правих муслимана.

Како многи боггослови сматрају да је ислам временом примио у своје крило учења која су одступала од традиције и пута који су прокрчиле и утабале прве три генерације од Објаве, Abdulvehab је сматрао да се нека опдступања, пре свега она која су према ортодоксној традицији била јеретичка морају поново објансити у

име Истине. Наравно да се на првом месту нашло питање схватања Бога и Књиге. Питање да ли је Кур'ан створен или не изазвало је први велики сукоб у исламској догми. За вехабитски покрет оно је поново постало важно, јер је представљало једно од старих раздорних питања међу муслиманима. То питање је старо и достигло свој врх у расправи између покрета мутазила и имама Ahmeda bin Hanbela, чије су речи и дела тада представљале можда већинско суннитско мишљење. За разлику од школе мутазила, имам је говорио да Кур'ан није створен, већ да је вечит, да постоји од вајкада на Небеској табли. Мутазила је била снажан покрет и имам Ibn Hanbala је био затворен, па и мучен. Међутим, ово га је и прославило и довело до оснивања учења и школе, која је доцније добила по њему име ханбалитски мезхеб, и која му је донела не само ватрене следбенике, већ и славу оснивача једне од четири велике исламско-правне школе, тзв. мезхеба.

Следеће питање око којег су се сукобили исламски богослови односило се на питање о Алаховим именима и својствима. Сметњу су представљали хадиси и различита предаја који су Алаху приписивали људска својства и особине. Тек је ашаризам ове недоумице протумачио на симболички начин, негирајући сличност Бога са човеком. Тако је ашаризам постао доминантан теолошки правац, школа код суннита, иако се ханбелијска школа супротстављала овом мишљењу и дословно тумачила текстове говорећи да Бог има руке, ноге, очи, итд. Они су истицали да су још први исламски учењаци говорили да се значења текста и предаја сами од себе намећу у дословном читању, не прихватајући никакво пренесено тумачење истих и да језичко значење има предност. Истина, сам Ibn Hanbel није приписивао Богу сличност са човеком, као они које су се повезивали са његовом школом. Уосталом до тог учења је дошло тек након његове смрти, а као доказ за то је и чињеница да су и сами ханбелијски учењаци долазили у сукоб са таквим схватањима, називајући присталице недозвољеног антропоморфног схватања Бога *мушеббихе*, и да је *ашаријски мезхеб* и његово тумачење да је Бог слободан од сваког несавршенства, једино исправано. Међу најпознатијим ханбелиским учењацима су били Ibn Al-Džauzi који је био својевремено ханбелијски првак, и који је о овоме много писао. И Sulejman ibn Abdul Vehab, брат Muhameda Ibn Abdul Vehaba бавио се овим питањем, наравно подржавши став о томе ашартиског мезхеба.

У 13. веку се појављује Ibn Тејмија Al-Harrani (1263-1328), који је био веома учен, речит, одважан, човек од пера, језика и интелигенције. Он је сматрао да Ibn Hanbel није заговарао став о антропорфизму Бога и давао је подршку ашартиској, већинској у сууни школи. И онда се у 18. веку појавио Muhamed bin Abdul Vehab да обнови ханбелијско-тејмијско учење и да му свежину. Од његових ватрених присталица створиће се следба или школа вехабије.

MUHAMED IBN ABDUL VEHAB И ОБНОВА ДЕЛА ХАНБЕЛИЈСКО-ТЕЈМИЈСКОГ УЧЕЊА

Muhamed Ibn Abdul Vehab је рођен 1703. године у граду Ал’Ујејна, који се налази у регији Неџд, у средишњем делу Саудијске Арабије. Како је Неџд у то време био регија сиромашна књигама, боље рећи рукописима, Abdul Vehab је једино имао прилику да се сусретне са делом Ibn Тејмије. Да ли је то био разлог за Abdul Vehabovo опредељење, или се он духовно срео са Тејмијом, јесте питање. У сваком случају, он је обновио његово учење. Оно што је учинило Abdul Vehaba брзо познатим јесте то што је присталице ашарије назвао неверницима, што је, на крају, испало да се односи и на османлијску државу. Амбициозан, Abdul Vehab је схватио да му је за ширење његовог мезхеба потребна и војна моћ, па је прогласио Сауда владаром свих муслимана, основао је војну јединицу коју је назвао “Ihvan min ata’ a Allah” (Браћа покорних Алаху), која је објавила рат Османлијама који су држали и С. Арабију. У неколико борби они су однели победу, док ту војску царска армија није поразила на челу са египатским валијом Mehmedom Ali Pašom.

На крају је војска Abdula Vehaba “Браћа покорна Алаху” довела на власт породицу Al-Saud, дајући јој прво на имамат и тиме легитимитет. Из тога права на власт, настала је и данас на власти у С. Арабији династија Саудида. Тако су потомци Сауда постали владари, а потомци Abdul Vehaba муфтије. Историја је ову везу помало заборавила, док се није открила веза династије Al Saud, посебно краља Abdulaziza ibn Aburrahmana Al Sauda, који је владао Саудијском Арабијом од 1902. до 1953. године, и који се сматра трећим оснивачем Краљевине Саудијске Арабије, са В. Британијом, односно док се нису испољили утицаји те везе¹⁾.

1) Већина муслимана сматра Велику Британију својим политичким противником због њене агресије на Османску исламску државу, затим због иницирања уласка Јевреја на палестинску територију, срце муслимана, и након тога због њене сталне подршке Јеврејима у борби против муслимана.

Но, вехабизам ипак није остао јединствен. Вехабије су из много разлога гледале на краља Sauda као на издајника, који сарађује са “неверницима”. Стога је дошло до поделе у редовима вехабија на две струје. На струју која је подржала краља, сматрајући га владаром свих муслимана и говорећи “ко жели мир добиће га, а ко жели рат добиће га”, и на другу струју на чијем се челу нашао Ibn Bdžad. Ови су били против власти и краља, сматрајући га отпадником од вере из два разлога. Први је његова веза са “неверницима”, а други је увођење нових световних вредности у систем којих нема у Часном Кур’ану, као што су телефон и телеграм, које су сматрали магијом. Штавише, ове две струје су се међусобно називали неверницима. Године 1929. дошло је до оружаног сукоба између две крила а који је познат под називом Битка на Ел Себли и у којој је погинуло око седамдесет вехабија из редова противника краља.

Слободно можемо сматрати ову битку и ову годину годином почетка праве, званичне и оштре поделе међу самим следбеницима вехабијског учења. Прва струја, која је стала уз владара и подржавала га у свему што је чинио, постала је позната под називом селефије знања, или науковања. Док је друга група сматрала краља и његове присталице неверницима, борила се против њих и претила им оружјем, и позната је под именом селефије цихада (светог рата).

Пошто су обе струје произашле из истог извора, несумњиво је да међу њима постоје ствари око којих се слажу, као и оне око којих се сукобљавају. Ово је важно разјансити, као би се вахабизам што боље разумео. Но, прво треба препознати обе струје, вехабије знања и вехабије терористе.²⁾

Пре него дамо дефиницију ратоборне струје, желим да кажем да је значење појма “цихад”, око кога су се сложила већина муслимана, јесте уствари уложен труд (цухд) да Божија реч буде увек на првом месту. Међутим, за значење термина “вехабије цихада, или цихадисти” договорено је следеће: под тим термином се подразумевају скупине или појединци које носе идеју о цихаду (ратовању) оружјем против постојећих власти у исламским државама, или против спољашњег непријатеља, прихватајући став који се заснива на Божијим начелима, на љубави према верницима и мржњи према неверницима, као и на основама савремене, политичке, легитимне идеје и литературе о цихаду. Тако се дошло до две поделе, на оне

2) Вехабије цихада или селефије цихада врло прихватају назив ‘терористи’ и радују се терору над “Алаховим и својим непријатељима”.

које имају идејни план или метод којим се боре зарад остваривања општих политичких циљева, и на оне који прибегавају тероризму и оружју, не поседујући никакав идејни план, или јасне политичке или друге неке циљеве.

Они неверником сматрају сваког ко примењује и поштује устављене вредности, било да је у питању законодавна, судска и извршна власт. Против су учествовање на изборима, не прихватају војску, полицију и остале демократске институције.³⁾ За њих је циљ обавезан, чак и у одсуству имама, тј. да тада треба пронаћи имама и халифу. Код њихових теоретичара утемељена је предност “борбе против ближег непријатеља”, којег представљају арапски и исламски режими, сматрајући их режимима “паганства и отпадничтва од вере”, али је и “борба против даљег непријатеља” обавезна, ако за њу постоји могућност.⁴⁾ Литература дозвољава проливање крви првих, на теоријском нивоу само, јер оружје против њих јесу пружање доказа и објашњења која треба да их врате на прави пут ислама.

ВРСТЕ И МЕТОДЕ ТЕРОРИСТИЧКИХ ОРГАНИЗОВАЊА

Тероризам се јавио крајем прве половине прошлог века, и наставио да се практикује до септембра 2001. године, до датума који је допринео да свет добије нови изглед. Према начину његовог организовања, може их се разврстати у три групе:

а) Прва група прихватила идеју о борби унутар државе, у складу са тајним удруживањем и пирамидалном мрежном структуром. Њен основни циљ је обарање постојећих власти и режима у арапском и исламском свету, и успостављање исламског режима кроз оружани джихад. Њени припадници су међусобно повезани заклетвом, *емиром*, тј. вођом и руководством. По мом мишљењу, ова група није успела на војном плану, поражена је на терену и праћена је од стране безбедносних агенција.

б) Група отвореног деловања и сукобљавања, која делује на основу искустава стечених у отвореним сукобима у Авганистану, Босни и Херцеговини, Чеченији. По мом мишљењу, овај начин де-

3) Приметио сам да терористичка струја сматра званичне верске поглаваре у арапским и исламским земљама, као што су муфтије и сл. Лицемерима (ar. munafik) и отпадницима од вере због сарадње са немуслиманима.

4) Abdul Hakim, Da'wa al-muqavama al-islamija al-alemija, str. 451.

ловања је донекле постигао успех на војном и безбедносном плану, али је више успео на медијском плану, што је довело до покретања исламског јавног мњења у вези са тим проблемима. Међутим, политички успеха нема, осим делимично у Авганистану.

в) Група која се ослања на индивидуални цихад и тероризам преко малих ћелија. Рецимо као што је акција *Sejida al-Masrija* који је убио Јеврејина *Kahanu*, затим акција *Jordanca al-Dakamisa*, који је убио неколико Јеврејки на граници, итд.

Све ове терористичке групе се ослањају на фетве *Ibn Tejmije* и њему сличним међу ауторитетима тог учења, као што се ослањају и на фикху неџдијске школе, односно идеје *Muhameda ibn Abdul Vехаба* и свих оних који су после њих следили ову школу.

НАЈЗНАЧАЈНИЈИ АУТОРИТЕТИ ТЕРОРИСТИЧКЕ СТРУЈЕ

На оно крило вехабија које се одлучило да путем терора спроводи своје идеје и мења свет, веома су утицали неки исламски мислиоци друге поливине прошлога века, мада у суштини нису припадали овом покрету. Но, њихов је утицај био толики, да се за многе може рећи да су били барем симпатизери вехабизма или му непомредно дали крила.

Sejid Kutb

Sejid Kutb је рођен 1906. године у египатској провинцији *Асјут*. Постао је, неоспорно, пионир идеје о тероризму и цихаду савременог доба, за чије се мисли и идеје, без сумње, везује настанак праксе екскомуницирања и теорије терористичког покрета. Започео је стваралачки живот као књижевник, песник и веома успешни истраживач и критичар књижевности. Путовање у Америку због школовања, имаће значајан утицај на његово идејно преображење, дошавши убрзо потом у директну везу са руководством организације *ал-Ихванул-муслимин*. Због везе са овим покретом он бива притворен. Тадашњи сплет околности, боравак у затвору са вођама те организације, од почетка педесетих па до средине шездесетих, били су прилика да настану бројни рукописи, који се заиста сматрају идејном и методском основом савременог тероризма унутар арапског и исламског света. Његово дело *Fi zalali Qur'ani* (*У сенци Курана*), које представља тумачење кур'анских ајета на начин који манифестује идеје покрета - а произашло је из дела других тумача, *егзегета* - садржи суштину теорија покрета и идеја савременог

тероризма, као и суштину свих схватања које је Сејид желео да изнесе. Његово дело *Ma'alim fi al-tariq* (Знакови на путу) постало је водич многим, иако је веома мало по обиму. Оно садржи суштину идеје покрета и његове далекосежне циљеве у тероризму, реализације револуције и преврата. У Кутбовој богатој библиографији истичу се још следећа дела *Hasais al-tasavur al-islami* (Одлике исламске концепције), *Haza al-din* (Ова вера) *Džahilija qarni al-i'srin* (Паганизам двадесетог века), јер нуде свеобухватни план и програм савременог тероризма, и у којима је он назвао неверницима и отпадницима од вере све режиме постојећих исламских власти и отворено позвао на њихово ликвидирање, поставивши тиме јасно путоказе тероризму.

Sejid Kutb је покушао да своје идеје спроведе у дело и пробао је да оснује прву тајну терористичку организацију, која би носила те идеје и окупљала младе, међутим, његов покушај је убрзо пропao а он бива погубљен. Ипак, Kutbove идеје су се рашириле по целом исламском свету. Данас не постоји живи језик муслимана на које нису преведене многе његове књиге, на босански и целокупно његово дело, а многе од њих и на значајније светске језике. Уз Kutbova дела, постоје и друга значајна дела која су такође имала истакнуту улогу у то време у Египту, па и шире. То су, пре свега, дела професора права Abdul Kadira Aude, кога је погубио Gamal Abdul Naser, затим дела шејха Ahmeda Šakira и других.

Abu Al-A'ala Al-Maududi

Рођен је 1903. год. у граду Уранкабад, у индијској провинцији Хајдарабад. Иначе је Пакистанац, који је године провео по пакистанским тамницама. Отац га није дао у енглеске школе, већ се образовао само у свом дому, на класичан исламски начин. Био је уредник три највећа листа у Индији: *Al-Tadž* (Круна), *Al-Muslim* и *Al-Džama'ijja* (Дžamaat). Издавао је као двадесетогодишњак *Ter-džuman al-Qur'an* (Водич Курана), који је имао пионирску улогу у стварању снажног исламског покрета на индијском потконтиненту. На Гандијеве речи против ислама оштро је одговорио у својој књизи *Џихад у исламу*, као што је одговорио и присталицама оснивача секте ал-ахмедијја у Индији и захтевао да се у Уставу одвоје од муслимана. Осуђивао је власт, због чега умало није био погубљен.

Основао је исламско удружење al-Džam'ijja al-islamiја (Islamski džemaat) у Лахору 1943. године, објавивши да је основни циљ те асоцијације потпуна реформација живота муслимана. Ухапшен је 1948. године, а пуштен је на слободу 1950. Затим је поново ухап-

шен 1953. године, а пуштен два месеца касније, да би исте године био опет ухапшен. Осуђен је на смртну казну 1953. године, затим му замењена казном на доживотну робију. Две године касније је помилован. После избијања рата око Кашмира између Индије и Пакистана 1965. године, кренуо је да подстиче муслимане на џихад, водио жестоку кампању против Индије и противио се одлуци о обустављању ватре и Ташкентској резолуцији.

За живота је стекао велики број ватрених присталица и сматра се једним од обновитеља ригидних размишљања о џихаду и више привлачио присталице ставом да све исламске државе морају да буду војно самосталне, него својом тео-демократијом.⁵⁾ Број његових написаних дела достиже 70 различитих књига и студија.

НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ ТЕРОРИСТИЧКЕ ОПЕРАЦИЈЕ ИЗВРШЕНЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 20. ВЕКА

Од почетка шездесетих година па до краја двадесетог века различите терористичке група извршили су низ акција и напада на неке режиме у арапском и исламском свету, па и шире. Поменуо бих најважније, хронолошки поређане:

1. Марокански покрет Al-Šabiba (град Маракеш), под вођством Abdul Kerīma Muti'a, који је деловао против владавине краља Хасана Другог, 1963. године,
2. Покушај Sejida Kutba да организације ал-Џихад против власти Gamala Abdul Nasera у Египту, 1965. године, који је пропао,
3. Деловања шејха Mervana Nadida против владајуће партије Al-Ba'as у Сирији, 1965. године,
4. Деловања ал-Џихада против комунистичког режима у Авганистану, од 1965. до 1975. године,
5. Деловање al-Dawla al-Islamiја на челу са Mustafom Bujilijem у Алжиру, од 1973. до 1976. године,
6. Деловања организације el-Džihad va el-Džama'ija el-Islamiја у Египту, од 1981. до 1997. године,
7. Деловања вахибитско-тефкиријског покрета против власти Муамера ал-Гадафија у Либији 1986. и 1994. године, организовано од стране неких омладинаца повратника из Авганистана после потеривања Руса одатле,

5) Muhamed Redžeb Al-Bijumi, Al-nahda al-islamiја fi sijer al'amiha al-mu'asirin, (трећи део) - Серија исламских студија: 13. година, Књига прва: Академија за Исламске студије, Каиро (1402.h.g./1982.g.)

8. Неколико покушаја војног пуча од стране покрета ал-Ити-тицах ал-Ислами у Тунису, 1986. године, који су били под утицаје, S. Kutba и al-Mavdudiја,
9. Многобројни терористички вехабијски и тефкиријски (они су били бројнији) напади од стране различитих групација у Алжиру, почев од 1991. године,
10. Терористичка деловања против власти комунистичког режима у Таџикистану, од 1992. године, под утицајем ал-Каиде,
11. Неке терористичке акције хелија ал-каиде у Саудијској Арабији од 1994. године,
12. Оружане побуне покрета Nafaz Šeri'at, на северозападу Пакистана, под контролом ал-Каиде и талибана, а зауставила га пакистанска влада 1996. године.
13. Покушаји оснивања терористичких групација у Мароку, 1996. године,
14. Терористичка деловања против режима Керимова у Узбекистану и организовање исламског покрета у тој земљи, 1998. године,
15. Терористички опит војске Adena Ebina у Јемену, 1999. године.
16. Терористички покрет у брдима Ал-Даније у Либану 2000. године (тај регион је и моје родно место, па сам често био сведок многим деловањима која су се одигравала на растојању од неколико километара од нашег дома)
17. Терористичка деловања против Срба у Босни од 1992. до 1994. године.

لي اسم من ريتكوفن عل اتادقت عان ع او ع جارت دقو، مو يلا ايرتكاأل اموه اميف، يمس اقل الام جل اري بلكل امل اعلا مل اق ام عم قبطني اذه نطاو ريفكتل ا المث عجاه اثيرات أدبت تاو عدلا نأ نم متريسي يف رفاظ هدلو منع لقن امل حلال و لادت عال اىلى ائفت نأ تثبت

مكحل ان اةي داه جلا اةي باهول ايرت اميف. رمأل ايلو ايل اوت اةي فل سل ا هذو اماز كلت مي ودعلا اذه حبصأ لب نيمل سل ارايد يف ميقي ودع موه رافاك نيع ضر ف مدهاجن انه نمو، رومأل ا

تعفر رظن او، ”تباى اغلا قضير فل“، جرف مال سل ادبع دمحم — شماه بتكلل سيرل اضاير راد، ”نوض فارل: حل سل ايب نل“: ”دي عس دي سل ا — 141-131 ص، 1991، رشنل او

САВРЕМЕНЕ ПОДЕЛЕ: ВЕХАБИЈЕ ЗНАЊА ИЛИ ВЕХАБИЈЕ УЧЕЊАЦИ

Ова струја, вехабије дефинише себе као верско мисионарење, које отпочиње с упознавањем основних исламских прописа до промовисња цихада. Међутим, цихад који ови мисоинари, *да-ије* проповедају различит је од оног о којем говоре терористи. То је цихад који подразумева слеђење имама, што подразумева и низ имама које следе један иза другог, за разлику од данашњег лажног цихада, који се заснива на атентатима, експлозијама и сл. а не на утемељеном (верском) знању. Овакви представљау мањину у исламу, а не тзв. научни вехабизам и научну *селефију*. *Селефија* држи до верског знања и сасвим се супротно понаша. Кроз представљање најистакнутијих личности међу *селефијама* учењацима покушаћемо да то и покажемо.

Abdul Aziz ibn Baz

Џејх Abdul Aziz ibn Baz (1910-1999) је рођен у Ријаду. Пре пунолетства одлази на Факултет за учење Часног Кур'ана напамет. Затим је почео учити шеријат и арапски језик код учењака из Ријада. Био је познат по својој доброту и племенитости. Био је један од најважнијих муслиманских имама, главни муфтија Краљевине Саудијске Арабије, председник организације најстарије *улеме*, председник сталне комисије за издавање верских прописа, упута и ширења (ар. даува) вере.

Једно од најзначајнијих питања којим се бавио и које је изазвало велику дискусију, било је то када је закључио да је муслиманима дозвољено да затраже помоћ у рату од немуслимана против других муслимана у ствари, ово питање се односило на рат у Ираку и сарадњу у њему С. Арабије са Америком. Al Baz је ауторитативно закључио да ако је у питању одбрана ислама и интереса, онда се могу позвати у помоћ и немуслиману у рату против муслимана. О том питању он је објавио и фетву.

На арапској и исламској позорници овај став је имао, наравно, противнике. Многи су више држали до Садамових речи о мешању неверника у питања муслимана и њихових светиња. У суштини, Баз је био, ипак, за мирољубива решења. Ова фетва је остала и данас ствар спорења међу учењацима и политичарима. Овај учењак је слично поступио и у случају тзв. споразума о нормализацији са Израелом, одобливши фетвом договор између Палестинског осло-

бодилачког покрета и Јевреја, и он не мора да се односи и на остале арапске земље, јер свака има право гледа свој интерес. Наравно, може се ствар и супротно поставити: ако се види да је од користи прекид односа са Јеврејима, онда се поступа онако како налаже верски и други интерес.⁶⁾

Rabi'u bin Hadi al-Madhali

Šejh Rabi'u bin Hadi bin Muhamad Umejр al-Madhali рођен је 1930. на југу Саудијске Арабије. Завршио студије *шерујата*. Једно време је радио као предавач на Исламском универзитету. Сматра се великим поборником школе или покрета традиционалиста селефија и једним од најжешћих противника терористичког деловања. Он терористе чак назива неверницима (*кафир*), и јасно и отворено каже за Сејида Кутба да је такође неверник. Кутбовим идејама и мислима супростстави се и посебном књигом *Adva'u uslamija ala akuda Sejud Qutb va fukruhu* (Исламски обрачун са догмом Сејида Кутба и његовом идејом), као и још неким делима.

Такође се сматра једним од највећих бранитеља званичне власти, сматрајући да је послушност од прворазредног значаја, а учествовање у цихаду без дозволе владара поступком који личи на понашање отпадника *хариџита*. У показивању послушности владару иде тако далеко да дозвољава да се она односи и на владаре невернике, па чак и комунисте. Има много присталица широм исламског света који се називају по њему *медахила*.

Muhamed ibn Salih al-Usejmin

Šejh Muhamed ibn Salih ibn Muhamed ibn Sulejman ibn Abdurrahman Al-Usejmin (1925-2001) је рођен у Краљевини Саудијској Арабији. Са непуних четрнаест година постаје *хафиз* Кур'ана. Завршио је студије из шеријатског права. Још у току студија је почео да ради као предавач на "Великој џамији" у Унејзи. По дипломирању је постављен за предавача на Научном институту у Унејзи. До смрти је радио као професор на универзитету. Бавио се писањем, објављивањем фетви и давао одговоре на верска питања. Објавио је на десетине књига, студија, одржао бројна предавања, *хутбе* (верских проповеди), итд.

Сматра се једним од највећих саудијских учењака, добитник је светске награде "Краљ Фејсал" за служење исламу. Био је један од најбољих познавалаца фикха у савременом исламском свету. Имао

6) Питање и одговор су дати у новинама al- Muslimun, бр. 20 од 19.8.1415. године по хиџри.

је студенте из целог света, који су потом ширили његово дело и учење. Напустио је ханбеловске идеје и приближио се Тејмијиним.

Muhamed Nasiruddin Al-Albani

Šejh Muhamed Nasiruddin al-Albani (1914-1999) је један од најистакнутијих исламских учењака модерног доба. Родио се у Скадру, у Албанији, у једној побожној породици. Породица се преселили у Дамаск, где отац одлучује да Мухамед не настави редовно школовање, него му сам поставља неку врсту интензивiranог наставног плана и програма, којим се највише усредредио на учење Кур'ана напамет и на неке шеријатске науке.

На њега су велики утисак оставила истраживања часописа ал-Манар (Светионик) који је уређивао, после Muhameda Abduha, šejh Muhamed Rešid Rida. Највише се бавио хадисом, по чему је постао познат у ученим круговима Дамаска. Потпуна посвећеност хадису Посланика Мухамеда утицала је касније на његово *селефијско* опредељење. Интересовање за овај правац и учење је све више расло док је ишчитавао књиге Ибн Тејмије, његовог ученика Ибн ал-Кијјама и других великана *селефијског* учења.

Шејх ел-Албани је позивао на доследно једнобоштво и чисти сунизам, како у Сирији тако и у у Јордану, пре него што ће се тамо и преселити. Два пута је био хапшен, и постао лакши инвалид. Има преко стотину написаних дела, од којих су многа преведена на више језика, а већина њих су доживела и по више издања. Добитник је награде “Краљ Фајсал” за исламске студије 1999. године.

Држао је предавања у великом броју арапских земаља, у Енглеској, Немачкој и Шпанији, био одичан познавалац *фикха* и *акаида* (догма). Много се бавио мисионарењем.

НАЈВАЖНИЈА КОНТРОВЕРЗНА ПИТАЊА У ДОГМАТИЦИ ВЕХАБИЗМА

Питање владавине, управљања државом и заједницом старо је у исламу. Обе струје вехабизма, као и сви муслимани света, слажу се око тога да је једино што муслимана обавезује, јесте владавина исламског (Божијег) закона – *шеријата*, као главног извора законодавства. Ипак, остало је отворено питање какав је исламски став о владару који влада нешеријатски? Код старих учењака готово да нема јасног става о томе, изузев неколико разбацаних навода и мисли. Вероватно да постоје два разлога за то. Први је тај што у то

време код муслимана није постојала потреба за тим, други разлог је тај што тадашњим муслиманима није падала на памет о овоме размишљају, јер нису могли да замисле да ће доћи дан када ће остати без исламске државе и шеријатског закона. Зато када је пала последња таква држава - Османско Царство, муслимани су се нашли у потпуно новој стварности за њих, у којој сада владају муслимански владари, али без шеријатског закона. Око овог питања су се почела сукобљавати мишљења исламских учењака. То питање је касније постало познато под називом 'питање о законодавству', или, другим речима, о владавини закона који је дело човека, а не Бога. Ово питање је, чини се, и даље актуелно, иако је већина исламских држава прихватила тзв. грађанске законе, другим речима људске а не бижански.

Прво што нас овде занима, јесте став ове две струје. Терористичка струја сматра да се исламска догма и даље мора заснивати на начелу "владавине Божијег закона", што се показује кроз одбацивање устава, постојећих државних система, начина владавине, политичких институција (парламент, партијски систем, влада, судство), затим преко одбацивање војних институција и безбедносних служби у арапском и исламском свету, јер је све то супротно начелу исламског монотеизма, који истиче да само Бог доноси и поставља законе за своја створења о томе како ће владати. А они тој заједници дати. С. Кутб кратко каже: "Нема друге владавине, осим Божије и нема закона осим од Бога, нема власти некога над неким, јер сва власт над свима припада само Узвишеном Богу".⁷⁾

Abu el-A'ala el-Maududi је пре Kutba указао на пуноћу значење овог појма, када је супротставио владавину Божијег закона наспрам владавине људског закона, божанственост Бога наспрам "божанствености" људи, покораване Богу наспрам робовања другом (човеку), јединцатост Бога наспрам ослањања на било који други извор у организацији живота друштва.⁸⁾

Вехабије учења или вехабије учењаци објаснили су свој став о овом питању на следећи начин: Владане без онога што је Алах спустио доле, може бити *куфр* (неверништво) и представљати велики или мали грех, у зависности од понашања владара. Ако владар верује да владавина Божијег закона није обавезна, или се колеба, или га потцењује, онда се он сматра великим неверником. Али, ако

7) Sejid Qutb :el-Mu'allim fi el-tariq», Dar el-Šuruq, Bejrut -Kairo, 10. изд., s.a., стр. 24-25.

8) Vidi el-Hilafet va el-Mulk, Dar el-Qalam, стр. 17.

већ прихвата обавезним владавину Божијег закона, а потом одступи од њега и влада законом који није Божији, признавши да је преступник који заслужује Божију казну, онда је он грешник, али се може назвати само неверником.⁹⁾ Реч ‘грешник’ не подразумева “апсолутну екскомуникацију”. Ово је и суштинска разлика између вехабија учењака и вехабија терориста.

а) Питање о рационалним доказима

Ово се питање сматра једним од оних око којег су се сложиле све стране вехабизма, и поред различитих ставова челника, док је, са друге стране, код ел-А’шарија ово питање једно од верских начела и доказа ваљаности ислама у сваком времену и простору. Међутим, вехабије сматрају у вези са овим питањима да искључивост у коришћењу рационалних доказа, јесте начин да се одступи од тумачења Кур’ана и сунне, јер је та врста рационалне искључивости дошла из Грчке, што је довело до одступања од знања. Јер се извођење доказа може вршити само шеријатским доказима, уз помоћ консензуса муслимана и исправне аналогije.¹⁰⁾ Другим речима, вехабије мисле да већинска сунна ашаритског усмерња даје предност разуму над Кур’аном, тј. да више верују разуму него Кур’ану, што је далеко од истине.¹¹⁾ Ово питање је и дан данас предмет сукобљавања, пошто вехабије оптужују *ашарите* да се и даље воде својим разумом и осећањима, па их зато називају неверницима.

Оно што се да приметити, јесте то да *ашарити* сматрају рационалне доказе самосталним, и онда када не постоје преносиви (традиционални) докази, или када постоји сумња у значење преносивог доказа.

б) Питање убијања цивила, недужних, деце и жена

Ово питање је једно од најболнијих, око кога се сукобљавају вехабије учењаци и вехабије терористи. Шејх Ахмед Шакир (1892-1958)¹²⁾, у време када су Енглези држали Египат, Судан, Индију и Пакистан, рекао је следеће: “Муслиманима је дозвољено пролити

9) El Imaniija va mavafkifu el islam minha, објашњење тахавијске догматике, стр. 363-364, вид. Зборник фетви и разних чланака Ibn Baza, 2/326 i 4/416.

10) Salih el-Fuzana, l’anet el-mustefid, објашњење књиге el-Tavhid Muhameda Ibn Abdul Vehaba (1/279). Види и Der’u ta’arud el-akli ve el-nakli” Ibn Tejmije, која обилује неистинама о el-aš’ariјата, и дан данас је вехабије узимају за пример, без освртања на дела el-Aš’ariја.

11) el-Džuvejni, el-Burhan fi usuli el-fikhi, 1/121.

12) Šejh Ahmed ibn Muhamed Šakir је рођен 1309.х.г.у Каиру. Отац му је био један од великих учењака Al-Azhara. Био је судија у Судану и сматра се једним од најважнијих ауторитета терористичког вехабизма.

њихову крв и узети њихов иметак и сваком муслиману из целог света је обавеза да се бори против њих и да их убије, било да су цивили или војници, јер они су сви непријатељи и ратни противници. Чак су и њихове жене сада војници, који ратују раме уз раме са мушкарцима, а и оне који нису војници сличне мушкарцима и пуцају на муслимане без милости и гриже савести, па их је дозвољено убити у циљу самоодбране, или одбране вере и земље (осим ако је жена слаба и немоћна)". Из овога произилази да шејх отворено заступа став да у случају рата између исламске и неисламске државе, сви становници те земље се сматрају метом, чак и кас се ради о женама и деци. А мотив за убијање цивила и борбу против њих није само тај што су они војници, већ и што су неверници који не верују у веру Истине, у ислам.¹³⁾

Како се види, њихов мотив за убијање је *куфр*, неверовање или паганство, више него сам рат. Њихове *фетве* су учиниле да дође до познатог несрећног случаја талаца цивила у једном московском позоришту. Овоме се вехабије знања јасно супростављају. И Академија за исламски *фикх* при Исламској конференцији ово осуђује, позивајући се на шеријат.¹⁴⁾

САМОУБИЛАЧКЕ АКЦИЈЕ

Овакве акције су још једно питање око којег се сукобљавају вехабије учењаци са вехабијама терористима. Ибн Баз каже: "То није исправно, јер је то убијање самог себе. Ако је цихад прописан, онда се бори са муслиманима против непријатеља, па ако будеш убијен, хвала Богу на томе, али да се убијеш тако што ћеш себе и друге око себе дићи у ваздух, или разнети и њих и себе, то је грешка, то није дозвољено. Оно што Палестинци данас чине је грешка која се не може исправити. Оно што је њихова обавеза, јесте позовање на Бога, на образовање, упуту, савет без практичне акције".¹⁵⁾ Док ел-Албани каже овако: "Сви облици самоубилачких операција и деловања су противзаконити и строго забрањени, и могу бити и разлог вечног боравка починиоца у паклу."¹⁶⁾

13) Suhejl el-Džihad у коментару књиге el-Džihad min bulug al-maram, 1/227.

14) Видети Саопштења Академије el-Fiqh el-Islami, која је у склопу Организације el-Muvtamar el-Islami, 1/15.

15) Студија "Al-Haqiqa va Al-Madžaz", 1/6.

16) Погледај студију e-Ra'j el-sadid fi : hal jukal fulan šehid? el-Šamrija, са *фетвама* које забрањују самоубилачке операције.

Они који су донели прописе и *фетве* којима дозвољавају самоубилачке акција опонашају у томе Ибн Тејмију у његовом трактату “*Ал-Ингимас фи ал-Адив*” (Продор у непријатеља), који представља узор терористичком вехабизму у организовању самоубилачких операција које и данас извршавају свугде у свету.

в) Питање слеђења традиције

Ово питање не само да сматрам једним од најважнијих, око којих се сукобљавају вехабије данашњице са остатком муслимана у свету, већ га видим и најважнијим разлогом филозофије постојања вехабизма уопште. Важност овог питања се види у наслову њиховог позива на преобрађење: “Повратак Кур’ану и суннету”, односно повратак коренима вере. Ове речи упућују на то да треба одбити традицију учењака и затворити врата *цитихаду*, самосталном тумачењу текста. То се одразило негативно на њихове ученике, на литературу, расправе, на све облике понашања; штавише, многи од њих су сматрали да је опонашање, тј традиција које постоји у исламу слепо опонашање, које је и шеријатом забрањено.

Вехабити сматрају да је опонашање, тј. традиција “прихватање туђих речи које нису аргументоване”, стога су прибегли његовој забрани. Међу најпознатијима који су говорили о забрани традиције је Ибн ел-Кажим, ученик Ибн Тејмије, као и ел-Шукани, те је то после приписано великом броју учењака. Они су се у осуђивању традиције позивали на оно место у Часном Кур’ану којим су хришћани осуђени за слепо опонашање својих свештеника, тврдећи да тако раде и следбеници исламских учења, који следе своје имаме, чак и када им се предочи да се докази заснивају на противречности¹⁷⁾.

Они нису прихватили да се под опонашањем, у ствари, подразумева “када неук човек прихвати речи учењака без предочавања доказа”¹⁸⁾, тј. да доказ постоји код учењака, али га неук не зна, не види. Постоји велика разлика између ситуације када неук човек слепо прати неког учењака, без доказа, и ситуације када доказ постоји код учењака, али га неук човек не познаје. Они нису успели да увиде разлику између ове две дефиниције опонашања.

17) Ако погледамо њихово образложење за забрану опонашања, схватићемо да су они увидели грешке неких појединаца који су опонашали и њихову занесеност појединим учењацима, па да би спречили даље такве случајеве, закључили су да је опонашање грех. Вид. Usul el -Fikh ellezi la yusa' a el-fakih džehluh”, 1/325.

18) Aširtiska sunna је позната по синтагми “не питај зашто” (ap. bila kejfe), наша прим.

Можда у први мах ово питање делује као типично верско питање, које није последица неког политичког, верског или екстремног утицаја, међутим, онај који посматра ово питање по страни, или који прати његове резултате током целе историје овог покрета, схватиће свом снагом и увереношћу, да се данашњи вехабизам потпуно отргао из стега ранијих дисциплинованих учењака, изашао ван окриља њихових мерила и поставио нова исламска решења у којима их нико од муслимана није претходио, па су се усудили да нападну многе из *ашаријске, суфијске улеме* и учењаке сва четири исламске правне школе и осуде модерне исламске науке, као што су логика, филозофија, теологија, психологија и друге, и све то позивајући на повратак коренима ислама, на борбу против новотарија (ар. *бидаа*), и на неопонашање имама, нападајући се непосредно са извора ислама.

Одговорили су им, у довољној мери, многи учењаци, и ономад и сад, али то није тема овог рада. Међутим, ово би ваљало неком другом приликом учинити и тако уобличити реалну, савремену слику збивања међу муслиманима и тежње да се, ипак, границе разумевања збивању у исламу и коментарисања кур'анског текста прошире

Muhamed Nasr

THE WAHHABIS AS THE EXTENSION OF SALAFIS?

Summary

This paper analyses the Wahhabis as the extension of Salafis. The author underlines the fact that there are a lot of disagreements about the name of this Islamic political movement. This path is set by the first three generations and it must be fixed. Members of this movement call themselves Salafis stressing that they are true Muslims.

Key words: Wahhabis, Salafis, Islam, Terrorism.

ЛИТЕРАТУРА

- Abdul Hakim, Da'wa al-muqavama al-islamiya al-alemija
- Muhamed Redžeb Al-Bijumi, Al-nahda al-islamiya fi sijer al'amiha al-mu'asirin, (трећи део)-Серија исламских студија: 13. година, Књига прва: Академија за Исламске студије, Каиро (1402.h.g./1982.g.)
- al- Muslimun, бр. 20 од 19.8.1415. године по хиџри
- Sejid Qutb :el-Mu'allim fi el-tariq, Dar el-Šuruq, Bejrut -Kairo, 10. изд.
- el-Hilafet va el-Mulk, Dar el-Qalam
- Ibn Baza, Зборник фетви и разних чланака

- Salih el-Fuzana, I'anet el-mustefid, објашњење књиге el-Tavhid Muhameda Ibn Abdul Vehaba (1/279)
- Ibn Tejmije, Der'u ta'arud el-akli ve el-nakli
- el-Džuvejni, el-Burhan fi usuli el-fikhi, 1/121.
- Suhejl el-Džijad у коментару књиге el-Džihad min bulug al-maram, 1/227.
- e-Ra'j el-sadid fi : hal jukal fulan šehid? el-Šamrija, са фетвама које забрањују самоубилачке операције
- Al-Haqiqa va Al-Madžaz

Resume

The author analyses the Islamic political movement known as the Wahhabies. There are a lot of disagreements about the name of this movement. It is believed that this movement is set by the first three generations on the way that it must not be changed. Its members call themselves Salafis to stress that they are the only true Muslims. For them the question about the way that Quran exist became actual again. The next question about there is a lot of confrontation is the question of Allah's names and properties. The author also analyses in this paper the problem of terrorism in modern world. Terrorism become actual during the first half of last century, and continued to exist until today. The September 11 was certainly the day which change the picture of modern world and the day when terrorism become center of many theoretical and political debates.